

Sivistys- ja tiedejaosto
Eduskunta
Kaisa Iso-Sipilä
kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Lausuntopyyntö 11.10.2021

He 146/2021 vp/Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

Lukutaitohankkeen etenemisestä

Opetushallitusta on pyydetty lausuntoa pysyvän lukutaito-ohjelma tilanteesta ja rahoitustarpeesta sekä lukutaidon parantamiseen tähtäävien toimien etenemisestä; lisäksi huomioita Lukulahja lapselle -ohjelman etenemisestä ja rahoituksen turvaamisesta.

Pyynnön perusteella Opetushallitus lausuu seuraavaa:

Pysyvä lukutaito-ohjelma – Kansallinen lukutaitostrategia ja lukutaito-ohjelmat

Opetushallituksen asiantuntijalausunnossa eduskunnan sivistys- ja tiedejaoston kokouksessa 6.10.2021 nostettiin kipupisteinä esiin se, ettei hallituksen talousarvioesityksessä ole osoitettu Lukuliikkeelle määrärahaa vuodelle 2022. Kansalliseen lukutaitostrategian toimeenpanoon tarvittavat resurssit ja sisältö esitellään tässä lausunnossa.

Marraskuun 16. päivänä julkaistava **Kansallinen lukutaitostrategia 2030** sisältää kolme suuntaviivaa, joiden perusteella lukutaitoa edistetään: 1) Luodaan ja vahvistetaan lukutaitotyön rakenteita 2) Vahvistetaan monilukutaito-osaamista ja 3) Innostetaan lukemaan ja monipuolistetaan lukutaitoa. Koko lukutaitostrategian päätavoitteena on kaventaa kaikenikäisten oppimis- ja osaamiseroja, tukea heikosti lukevien monilukutaitoa. Jotta toimenpiteiden on mahdollista toteutua, työtä on johdettava systemaattisesti ja pitkäjänteisesti sekä tehtävä tiivistä yhteis- ja verkostotyötä niin varhaiskasvatuksessa, koulutuksessa kuin työelämässä ja kaikenikäisten vapaa-aikaan liittyvien toimijoiden kanssa.

Kansallisen lukutaitostrategian toimeenpano vaatii pitkäjänteistä ja systemaattista niin kansallista kuin paikallisen lukutaitotyön tukemista seuraavien vuosien aikana. Tämän tueksi on suunniteltu kansallinen **lukutaito-ohjelma vuoteen 2030**, jossa tehdään näkyväksi tämänhetkinen lukutaitotyö ja toimenpiteisiin liittyvät vastuutahot sekä toteutetaan osaohjelmia eri ikäisten ja eri kohderyhmien lukutaidon tukemiseksi.

Opetushallituksen Lukuliike on saanut eduskunnalta käyttöön 500 000 euroa lukutaito-ohjelman käynnistämiseksi vuosiksi 2020–21. Budjetti riittää kattamaan kolmen henkilön työskentelyn (250 000 e) kansallisen lukutaito-ohjelman toteuttamiseksi seuraavien osaohjelmien muodossa vuoden 2022 loppuun: **Lukeva koulu** -pilotti laajennetaan kaikkiin Suomen peruskouluihin (120 000 e) ja **Lukeva kunta** -ohjelmaa jatketaan (130 000 e) siten, että kunnille teetetään lukutaitotyön kartoitus ja Lukeva kunta -materiaalia levitetään paikallisen lukutaitotyön tueksi.

Lukeva kunta -verkosto

Lukeva kunta -verkostohankkeet ja kymmenen verkoston lukuagentin työ päättyy 31.12.2021. Koska Lukeva kunta -verkosto on Lukuliikkeen intensiivisen koordinoinnin ja yhteistyön avulla käynnistänyt jo kansallisen lukutaitostrategian toimeenpanon alueilla, olisi tärkeää, että kuntaverkostojen kanssa tehtävä työ voisi jatkaa valtionavustustoiminnan muodossa.

Tällä hetkellä Lukeva kunta -verkostossa toimii 170 kuntaa kymmenessä verkostossa, jossa mukana on alueet, joissa on todettu enemmän heikosti lukevia lapsia ja nuoria (Pisa 2018). Verkostotyössä ovat olleet mukana ruotsinkieliset kunnat, ja Lapin verkostossa on huomioitu myös saamen kielet. Kunnissa on päästy alkuun 20–40 kunnan Lukeva kunta -verkostoissa yhteisten lukutaitotyön mallien rakentamisessa ja tulokset ovat olleet positiivisia. Toiminnan vaikuttavuuden arviointia voidaan tehdä vasta vuosien kuluttua, mutta lyhyen aikavälin tulokset ovat olleet pelkästään myönteisiä. Uusien ja osin vanhojenkin verkostojen toiminnan jatkaminen on välttämätöntä paikallisen lukutaitotyön tukemiseksi.

Lukeva koulu -ohjelma

Lukeva koulu -ohjelmaan tällä hetkellä kohdistettu rahoitus (120 000 e) ei riitä antamaan kouluille riittävää tukea lukutaitotyön aktiiviseksi kehittämiseksi kouluissa. Siksi tarvitaan erillistä Lukeva koulu -kehittämisavustusta opettajien osaamisen lisäämiseksi, lukutaidon materiaalien hankkimiseksi ja mediataitojen vahvistamiseksi. Lisäksi on tarpeen lisätä konkreettista lukutaidon tukimateriaalia perusopetukseen. Niilo Mäki instituutti on tehnyt vuosia työtä lukutaidon arviointityökalujen sekä lukutaitomateriaalien kehittämiseksi. NMI:ssä on osaamista tuottaa Lukeva koulu -ohjelman tueksi niin arviointityökaluja lasten lukutaidon arvioimiseksi kuin oppimisvaikeuksien, kuten lukivaikeuksien tukemiseksi. Siksi Opetushallitus ehdottaa, että Niilo Mäki instituutti saisi rahoituksen lukutaitotyön arviointityökalujen kehittämiseen ja käyttöön. Näin Niilo Mäki instituutin osaamista ja tukea voitaisiin jakaa niin varhaiskasvatuksesta, esi- ja perusopetukseen.

Varsinaista Lukeva koulu -toimintaa on tarkoitus jatkaa myöhemmin myös toiselle asteelle (Lukeva opiskelu), mutta tällä hetkellä Lukuliikkeen henkilöstöresurssit eivät riitä toteuttamaan ohjelmaa.

Lukeva varhaiskasvatus

Yksi merkittävä lukutaitotyön laajentamisen tarve on **Lukeva varhaiskasvatus -pilottiohjelma**, jossa tulisi tarjota niin oppimateriaaleja kuin täydennyskoulutusta sekä pedagogista lukemisen ja monilukutaidon tukea varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Myöhemmin vuosina olisi tavoitteena laajentaa ohjelmaa koskemaan kaikkea varhaiskasvatusta ja kuntia.

Lukulahja lapselle -ohjelma

Lukulahja lapselle -ohjelmassa on jaettu kirjakassi kaikille vauvaperheille valtakunnallisesti osana neuvolatarkastusta. Ohjelma tavoittaa koko syntyvän ikäluokan. Lukulahja lapselle -ohjelma on vuosina 2019–21 kaikki Suomen kunnat tavoittanut varhaislukemisen hanke, joka tukee lapselle lukemista tasa-arvoisesti ja myös vähemmistökielillä. Kirjakassi-ohjelma ehkäisee tehokkaasti

[illegible]

	Lukutaidon arviointityökalujen kehittäminen ja soveltaminen, vastuutahona Niilo Mäki instituutti	130 000
	Lukeva varhaiskasvatus -ohjelmapilotti (100 varhaiskasvatusyksikköä) - lukutaitotyön arviointiin, koulutukseen ja pedagogisiin materiaaleihin	200 000
	Kaikenikäisten lukuharrastuksen tukeminen -kehittämisyhteistyö (valtionavustus)	1 000 000
	Lukulahja lapselle -ohjelman jatkaminen lasten ja perheiden lukemisen tukemiseksi, vastuutahona Lukukeskus	300 000

Kansallisen lukutaitostrategian toimenpiteiden toteutuminen vaatii työtä ja konkreettisia toimia kaikenikäisten lukutaidon tukemista koulutuksessa, työssä ja arjessa. Yllä olevat resurssit eivät yksinään riitä kattamaan kaikkia lukutaitostrategiassa mainittuja toimenpiteitä. Erityisesti työikäisten lukutaidon jatkuvan oppimisen tuki, eri kieliryhmien erityistarpeet sekä lukutaitotyön vaikuttavuuden arviointi vaativat tulevaisuudessa riittäviä resursseja. Tämä edellyttää myös Lukuliikkeen henkilöstöresurssien lisäämistä.

Koordinaattori, Kansallinen lukutaitostrategia,
Lukuliike, Opetushallitus

Pia Lumme